

Våldsbejakande extremism i Afghanistan

- Afghanistan befinner sig i ett omvälvande politiskt skede till följd av talibanernas maktövertagande sommaren 2021. Det internationella samfundet oroas över om talibanerna kommer vara ovilliga eller sakna kapacitet att förhindra att Afghanistan används som en inkubator för internationell terrorism. Det är ett relevant problem, men aktuellt troligen först på längre sikt. Särskilt al-Qaida och Islamiska staten i Khorasan (IS-K) kommer vara viktiga att bevaka eftersom de ingår i internationella nätverk. Båda organisationerna även har stärkts på senare år.
- Den extremistiska miljön i Afghanistan är omfattande med ett 10 000-tal utländska jihadister, och många fler afghanska. En relevant men obesvarad fråga är vad dessa aktörer ska lägga energi på nu när den internationella koalitionen har lämnat Afghanistan. Ett tänkbart scenario är att vissa extremistiska aktörer kan hamna i konflikt med varandra. Till exempel kan konkurrensen mellan talibanerna och andra mer radikala aktörer öka. Detta skulle potentiellt kunna tvinga talibanerna att bli mer radikala eller leda till vidare instabilitet som går ut över civila. Det finns redan sådana tendenser. IS-K har till exempel trappat upp användningen av sekteristiskt våld för att underminera talibanerna.
- För närvarande är den humanitära situationen det mest akuta problemet. FN bedömer att den pågående krisen kan leda till att 97 procent av alla afghaner hamnar under fattigdomsgränsen 2022. Det är mycket som är osäkert kring utvecklingen i Afghanistan, inte minst vad gäller talibanernas löfte om att skapa fred. Den fortsatta potentialen för instabilitet utgör alltså det största hotet i och från Afghanistan.

Kapitlen är författade av forskare på FOI:s enhet för säkerhetspolitik.
Vid frågor, kontakta enhetschef Mike Winnerstig,
tel. 08-55 50 38 54, mike.winnerstig@foi.se

Inledning

I och med att talibanerna har återtagit makten i Afghanistan och att den internationella koalitionen har lämnat landet råder osäkerhet kring utvecklingen i stort. En av dessa osäkerheter är kring hur landets omfattande extremistiska miljö kan komma att påverkas.

Detta memo beskriver kortfattat bakgrunden till kriget i Afghanistan, samt den afghanska extremistmiljön generellt för att sedan ge en närmare beskrivning av två transnationella extremiströrelser som finns i landet, Islamiska staten i Khorasan (IS-K) och al-Qaida (AQ).

Bakgrund: kriget i Afghanistan 2001–2021

Som en reaktion på AQ:s terroristattentat mot USA den 11 september 2001 valde USA att inleda en militär insats i Afghanistan. Kriget kom att bli USA:s längsta någonsin och varade i tjugo år. År 2001 styrdes Afghanistan av talibanerna, en inhemsk pashtunsk¹ islamistisk rörelse med nära kopplingar till AQ. Med talibanernas tillåtelse huserade AQ på afghanskt territorium. Den amerikanskledda insatsen Operation Enduring Freedom samarbetade med afghanska norra alliansen (en koalition av afghanska miliser som motsatte sig talibanstyret) och kunde störta talibanerna redan efter ett par månader.

Under en fredskonferens i Bonn 2001 enades parterna om att tillsätta en ny regering som bestod av medlemmar från olika afghanska fraktioner som kämpat mot talibanerna.² Talibanerna uteslöts helt från den nya maktstrukturen vilket i efterhand har ansetts vara ett allvarligt misstag, eftersom det drev talibanerna till väpnad opposition. Talibanerna hade såväl då som nu ett visst stöd hos befolkningen, varför vissa menar att det hade varit bättre att inkludera talibanerna i den nya strukturen eftersom det hade gett dem anledning att upprätthålla den.

Strax efter Bonnkonferensen antog FN:s Säkerhetsråd resolution 1386, som slog fast att en internationell fredsbevarande koalition skulle skickas till Afghanistan. I koalitionsstyrkan, som kallades ISAF³, ingick soldater från 42 länder, däribland Sverige. ISAF-insatsen, som leddes av NATO och pågick mellan perioden 2001 till 2014, hade initialt ambitionen att säkra Afghanistan och hjälpa den afghanska regeringen att bygga upp en fungerande försvarsmakt.⁴

¹ Afghanistan är ett multietniskt land med 14 etniska grupper. Pashtuner, tadjiker, hazarer och uzbeker utgör de fyra största folkgrupperna. De två största språken är dari och pashto, som båda hör till den iranska grenen av den indoeuropeiska språkfamiljen, se CIA (2022).

² Regeringen tillsattes som en interimslösning via Bonnavalet som skrevs under i december 2001. (Timeline cfr.org).

³ International Security Assistance Force.

⁴ NATO - ISAF's mission in Afghanistan (2001-2014).

Från 2006 och framåt intensifierades konflikten i Afghanistan. Talibanerna visade att de inte var beredda att ge upp sitt anspråk på regeringsmakten och deras ökade användning av självmordsattacker bidrog till en kraftig försämring av säkerhetsläget. Amerikanska beslutsfattare valde därför att ändra strategi från fredsbevarande till upprorsbekämpning (counter insurgency, COIN). Strategin innebar att man vid sidan av att använda militära medel för att oskadliggöra fienden, också skulle vinna över befolkningen på den sittande regeringens sida och bistå den nya afghanska regeringen i statsbyggnadsprocessen.⁵ Resonemanget byggde på att om statens kapacitet, och därigenom afghanernas livskvalitet, kunde stärkas skulle det skapa en motståndskraft i samhället mot extremistiska aktörer som talibanerna och AQ.

Vid denna tidpunkt var Afghanistan ett av världens fattigaste länder och underutvecklat på många områden. Utmaningarna som COIN-strategin skulle lösa var för omfattande, och i vissa fall förstärkte strategin istället problemen. Den stat som talibanerna lämnade efter sig saknade fungerande institutioner och däribland en fungerande beskattningsstruktur. Flera av den nya statens institutioner finansierades därför med utländskt bistånd, som man sedan inte lyckades ersätta med inhemska inkomstkällor. Eftersom behoven var stora flödade biståndspengarna in i Afghanistan. Det stora kapitalflödet gödde korruption, vilket i sin tur minskade incitamenten att komma till rätta med samhällsutmaningarna.⁶ Afghanistan har länge haft en bottenplacering på Transparency internationals korruptionsindex, och landet räknas till ett av världens mest korrupta länder.⁷

År 2014 lämnade ISAF över säkerhetsansvaret till de afghanska styrkorna, och därefter omvandlades koalitionen insats till en mindre omfattande utbildningsinsats. Förhoppningen var att de afghanska styrkorna skulle klara av att upprätthålla säkerheten på egen hand. Så blev det inte, och sommaren 2021 tog talibanerna kontroll över Afghanistan och de sista koalitionsstyrkorna lämnade landet.

Insatsen i Afghanistan har kritiserats för att fokusera för mycket på att besegra talibanerna militärt och för lite på nationell försoning som hade kunnat lägga grunden för en varaktig fred. Vissa menar att exkluderingen av talibanerna från Bonnkonferensen 2001 lade grunden till att USA och den internationella koalitionen till slut förlorade kriget.⁸ Talibanerna hade, trots militär underlägsenhet, vissa fördelar som uthållighet och lokalkännedom och fortsatte att betrakta sig som den rättmätiga afghanska regeringen.

⁵ Eikenberry (2013).

⁶ Ibid.

⁷ Pajhwok Afghan News (2021).

⁸ Rubin (2021); Omeri (2021); Zia (2021).

Efter att talibanerna blivit av med regeringsmakten i Kabul fick deras ledare en fristad i Pakistan och kunde fortsätta kampen därifrån, vilket gjorde det svårt för koalitionen att besegra dem.⁹ Gränsen mellan Afghanistan och Pakistan är svår att kontrollera eftersom Afghanistan aldrig har erkänt den internationella gränsen och den går genom de pashtunska stammarnas traditionella områden. Det är också välkänt att den pakistanska säkerhetstjänsten stöttar de afghanska talibanerna och att de föredrar en talibanregering i Kabul. Företrädare för den förra afghanska regeringen såg Pakistan som den främsta källan till instabilitet i Afghanistan. År 2014 anklagade till exempel det dåvarande afghanska inrikesdepartementet Pakistan för att finansiera 168 terroristgrupper i Afghanistan.¹⁰ Det går inte att skylla alla Afghanistans problem på Pakistan, men de många extremistaktörerna utgör tveklöst en destabiliserande faktor i landet. Det är också ett stort orosmoment för det internationella samfundet som inte vill att Afghanistan blir en fristad för global extremism.

Extremism i Afghanistan

Den extremistiska miljön i Afghanistan är omfattande. FN uppskattar antalet utländska jihadister till mellan 8000 och 10 000, men hur många afghanska jihadister det finns är svårare att bedöma. Flera aktörer har mestadels afghanska medlemmar. Den största aktören utgörs av talibanerna som lever efter en extrem islamistisk ideologi, men de har ingen direkt egen agenda bortom Afghanistans gränser. Deras primära mål är att styra Afghanistan. Det finns däremot andra aktörer som har internationella agendor och skulle kunna utgöra hot på den globala arenan. Afghanistans grannländer som till exempel Uzbekistan, Tadzjikistan, Iran, Kina och Ryssland med flera, är oroliga för regionala spridningseffekter.¹¹ I Afghanistan finns flera aktörer med specifikt geografiskt fokus, såsom de pakistanska talibanerna Tehrik Taliban Pakistan (TTP) som vill etablera ett talibanstyre i Pakistan, Islamic Movement of Uzbekistan (IMU) och Islamic Jihad som har de centralasiatiska staterna som måltavla, den uiguriska organisationen Eastern Turkestan Islamic Movement (ETIM) som har sitt ursprung i Kina, och al-Qaida på den indiska halvön (AQIS) som fokuserar på Indien, för att nämna några exempel.

De huvudsakliga aktörerna som har en internationell agenda bortom regionen är AQ och Islamiska Staten i Khorasan (IS-K), vilka också är de aktörer i Afghanistan som ofta framhävs som internationella hot. För svensk del hör de därför sannolikt till de viktigaste hotaktörerna att bevaka, även om det är tänkbart att andra Afghanistanbaserade aktörer kan vara relevanta. AQ har funnits sedan slutet av

⁹ Rubin (2021).

¹⁰ Bam.af (2014).

¹¹ RFERL (2021).

1980-talet och har ett omfattande globalt nätverk. I likhet med AQ har Islamiska Staten (IS) också ett nätverk av underorganisationer i olika delar av världen, vars medlemmar har mer eller mindre nära band till huvudorganisationen. IS-K är alltså en sådan. Generellt sett har AQ och IS i grunden liknande mål men representerar olika tillvägagångssätt. Både AQ och IS-K kan komma att påverka den framtida utvecklingen i Afghanistan.

IS-K

IS-K är en jihadistorganisation som bildades 2015 och är ett amalgam av missnöjda medlemmar från andra extrema rörelser i Afghanistan, exempelvis de pakistanska talibanerna, Uzbekistans islamiska rörelse, och mer radikala afghanska talibaner. Det finns även medlemmar som suttit fängslade på den amerikanska Guantánamobasen. Dessa jihadister har lockats till organisationen eftersom den framställs som en dogmatisk och mer kompromisslös organisation med en verkligt transnationell agenda, till skillnad från övriga extrema aktörer i Afghanistan som IS-K kritiserar för att vara för pragmatiska och nationalistiska.¹²

IS-K har svurit trohet till IS huvudorganisation i Syrien och Irak, men de faktiska kopplingarna mellan aktörerna är omdebatterade. Sam Withington pekar på att IS-K inte verkar ha någon omfattande kontakt med IS i Syrien och Irak, och därför bör antas vara ganska autonomt.¹³ Casey Garret Johnson menar att de båda organisationerna har kontakt men att IS-K är mer autonomt än andra IS-grupperingar.¹⁴ Både IS och IS-K framhäver kopplingen till varandra i propaganda, och enligt IS-K:s förre ledare, pakistaniern Aslam Farooqi, fick organisationen inledningsvis pengar från huvudorganisationen i Syrien och Irak.¹⁵ FN:s bedömning är att kommunikationerna mellan organisationerna upprätthålls, men att IS inte längre ger IS-K något finansiellt stöd.¹⁶

Inom IS-K:s ideologi finns mycket som känns igen från IS tänkande, som etablerandet av ett kalifat. I den afghanska kontexten innebär det att ersätta nuvarande styrelseskick i Afghanistan, Pakistan och Centralasien med ett som utgår från en bokstavstrogen tolkning av koranen, som kallas salafism.¹⁷ Enligt IS-K:s ideologi är det legitimt och till och med nödvändigt att etablera kalifatet med våld.¹⁸ Våldet riktas generellt sett mot alla som inte delar organisationens religiösa åskådning och politiska mål. Extremt våld var en central del i IS:s strategi när kalifatet

¹² Ibrahim och Akbarzadeh (2020, s. 1093).

¹³ Withington (2020, s. 12).

¹⁴ Johnson (2016).

¹⁵ Mir (2021, s. 37).

¹⁶ Förenta nationernas säkerhetsråd (2021a, s. 16).

¹⁷ Som beskrivet av Ranstorp m.fl. (2018, s. 22) menar salafister att de "praktiserar den sanna islam, så som den utövades av de första tre generationerna muslimer efter profeten Muhammed." De accepterar inte andra tolkningar av Koranen än den egna eller "moderna muslimska synsätt".

¹⁸ Giustozzi (2018, s. 10).

i Irak och Syrien etablerades, eftersom det skapar avskräckning och rädsla. Rädda människor är enklare att kontrollera.

IS-K delar IS i Syrien och Iraks avsky mot shiamuslimer som anses vara avfällingar från den sanna islam. Detta medför allvarliga konsekvenser för Afghanistan. UNAMA rapporterar att antalet terroristattentat med sekteristiska förtecken har ökat under 2021, och att IS-K har tagit på sig ansvaret för de flesta.¹⁹ Attentaten är främst riktade mot folkgruppen hazarer, som också är shiamuslimer. Våldsdåden har varit karaktäristiskt brutala, som till exempel attacken mot en förlossningsavdelning på ett sjukhus i Kabul.²⁰ De flesta offren i sjukhusattacken var shiitiska hazarer. Flera terroristattentat har också utförts mot shiamuslimska moskéer och skolor i shiamuslimska områden. Den internationella människorättsorganisationen Human Rights Watch (HRW) uppskattar att IS-K har dödat minst 1 500 civila och skadat många fler i terroristattentat sedan organisationen bildades. HRW menar att dessa riktade attentat mot hazarerna utgör brott mot mänskligheten, och understryker att IS-K:s attacker har ökat i antal sen talibanerna maktövertagande.²¹ Hazarerna har kontinuerligt förföljts och deras rättigheter kränkts i Afghanistan, inte minst förra gången talibanerna regerade.²² Men IS-K:s attacker är problematiska för talibanerna, eftersom de undergräver talibanernas auktoritet och destabiliserar samhället. Före tillbakadragandet lovade talibanerna att de skulle skapa fred i Afghanistan så fort den internationella koalitionen lämnade. Hazarerna är rädda för att de kommer utsättas för etnisk rensning.²³

IS-K:s förhållningssätt till andra extremistiska aktörer i Afghanistan präglas främst av konkurrens, även om det förekommer uppgifter om sporadiskt samarbete mellan IS-K och talibanerna under kriget mot den internationella koalitionen.²⁴ Sedan 2020 ligger fokus på att underminera talibanernas legitimitet. Under 2021 var måltavlan för de flesta av IS-K:s attacker talibanerna.²⁵ Mycket av organisationens propaganda fokuserar på att kritisera AQ och talibanernas agerande.²⁶ För att sprida sin propaganda använder de bland annat radio, och olika digitala mediekkanaler och plattformar, som Instagram, Whatsapp, Telegram, Youtube, Facebook, och den ryska plattformen Odnoklassniki som framförallt riktas till en centralasiatisk publik.²⁷

¹⁹ NAMA (2021), s. 5.

²⁰ Segoni (2020).

²¹ Human Rights Watch (2021).

²² Mohammadi och Askary (2021).

²³ Ibid.

²⁴ Withington (2020, s. 72).

²⁵ Jadoon m.fl. (2022).

²⁶ Ganesan (2021, s. 27).

²⁷ Muggah och Rohozinski (2021); Ibrahimi och Akbarzadeh (2020, s.1093).

IS-K:s försök att skaffa egna inkomstkällor i Afghanistan har även skapat konflikter med talibanerna och andra aktörer som konkurrerar om samma inkomster. IS-K har med varierande framgång tjänat pengar på beskattning, kidnappningar, lastbilskapningar och droghandel, men en av de viktigaste inkomstkällorna är privata donationer från förmögna individer runt om i Asien och Mellanöstern.²⁸

IS-K har periodvis mött starkt militärt motstånd i Afghanistan, vilket kanske förklarar varför uppgifterna om organisationen storlek varierar kraftigt. Under perioden 2016–2020 pressades de tillbaka av den afghanska försvarsmakten och koalitionsstyrkorna.²⁹ I en afghansk dokumentär från 2020 där afghanska statliga företrädare och experter intervjuades, påstås det att IS-K har ungefär 800 aktiva medlemmar.³⁰ Två andra samtida studier uppskattar dock medlemsantalet mellan 3000 och 8500.³¹ En senare studie pekar på att IS-K har ett par tusen medlemmar bara i Nangarhar och Kunar, deras starkaste fästen i östra Afghanistan. Samtidigt har organisationen har spridit sig till flera provinser i Afghanistan under 2021.³² Sommaren 2021 öppnade talibanerna upp flera av landets fängelser och släppte ut fångar, däribland omkring 2000 IS-medlemmar.³³ FN uppskattar antalet till IS-K-medlemmar till omkring 4000, men någon exakt information om medlemskap finns inte att tillgå.³⁴ FN:s sändebud till Afghanistan menar att IS-K har växt och nu förekommer i nästan alla Afghanistans 34 provinser.³⁵ Organisationen är landsomfattande och medlemmarna är utspridda i flertalet celler.³⁶

Den förra afghanska regeringen hävdade att IS-K var ett importerat fenomen, men det verkar inte stämma.³⁷ Forskaren Borhan Osman intervjuade medlemmar i IS-K:s Kabulcell (underorganisationen som täcker Kabul och kringliggande provinser) och upptäckte att många kom från afghansk medelklass och var högutbildade. Flera var tadjjiker, en folkgrupp som traditionellt utgjort en opposition till talibanerna.³⁸ Det finns många skäl till varför människor väljer gå med i en extrem islamistisk organisation som IS. Det är inte troligt att studiens resultat kan generaliseras till alla IS-K-celler runt om i Afghanistan, men det utmanar idén att organisationen enbart skulle vara ett utländskt fenomen.

Osmans studie belyser åtminstone två drivkrafter som kan få människor att gå med i organisationen. Den första drivkraften är ideologisk övertygelse, medan den andra är föreställningen om att organisationen är bättre än andra aktörer

²⁸ Giustozzi (2018, s. 163-169).

²⁹ Mir (2021 s. 37).

³⁰ TOLO news Documentary (2020).

³¹ Withington (2020, s.11); Ibrahimi och Akbarzadeh (2020, s.1094).

³² Mir (2021, s. 37).

³³ Ibid.

³⁴ Förenta nationernas säkerhetsråd (2022a).

³⁵ Landay (2021).

³⁶ Förenta nationernas säkerhetsråd (2021b, s. 14).

³⁷ Osman (2020, s. 3); TOLO news Documentary (2020).

³⁸ Osman (2020 s. 17).

i bekämpandet av ens fiende (i det här fallet talibanerna). I sammanhanget är det viktigt att påpeka att de många och långa krig som Afghanistan utstått under det senaste århundradet till del både beror på, och har underblåst konflikter mellan Afghanistans olika etniska grupper. Andra anledningar till att afghaner går med i IS-K kan vara bristande förtroende för regeringen och behov av inkomst (IS betalade ut lön till sina soldater).³⁹ I vissa fall rör det sig om tvång.⁴⁰ För jihadister som har lämnat sina ursprungsorganisationer (exempelvis talibanerna, AQ eller TTP) för IS-K, uppges missnöje med talibanernas fredssamtal med USA samt organisationens mer radikala ideologi och finansiella situation ha varit betydande.⁴¹ Det finns också uppgifter som pekar på att poliser och försvarsanställda har gått med i IS-K för att komma undan repressalier från talibanerna.⁴²

Al-Qaida

IS och i förlängningen IS-K, är förgreningar av den salafistiska extremistorganisationen al-Qaida (AQ), men är nu AQ:s fiender. AQ bildades av Usama bin Ladin 1986 som en konsekvens av Sovjetunionens invasion, vilket uppfattades som ett hot mot islam.⁴³ Efter krigets slut i Afghanistan använde organisationen Sudan som bas under en kort period. AQ:s ledare återvände till Afghanistan 1996, och kärnan i organisationen har huserat där sedan dess.⁴⁴ Ledarskapet består främst av personer från Mellanöstern och Nordafrika.⁴⁵ Ledarna för AQIS befinner sig också i Afghanistan.

Verksamheten i Afghanistan finansieras främst genom donationer och drogsuggling.⁴⁶ Sedan i april 2022 är dock framställning av opium och försäljning av droger förbjudet, men det återstår att se hur strikt förbudet kommer implementeras i praktiken.⁴⁷ AQ finns i åtminstone femton av Afghanistans provinser, och uppskattas ha mellan ett par dussin till 500 aktiva medlemmar.⁴⁸ Det kan verka lite i jämförelse med till exempel talibanerna eller IS-K, men AQ:s angreppssätt skiljer sig en del från andra aktörer. AQ vill inspirera andra extrema rörelser till att slåss för organisationens mål och knyter därför till sig andra grupperingar, vilka i sin tur kan ha omfattande medlemsantal.⁴⁹

AQ föredrar att inte angripa andra muslimer om det kan undvikas, medan IS ser

³⁹ Giustozzi (2018, s. 133).

⁴⁰ TOLO News Documentary (2020).

⁴¹ Giustozzi (2018, s. 121-123).

⁴² Jadoon m.fl. (2022).

⁴³ Britannica (2022).

⁴⁴ Britannica (2022).

⁴⁵ Förenta nationernas säkerhetsråd Council (2021a, s. 13).

⁴⁶ Mir (2021 s. 34).

⁴⁷ Förenta nationernas säkerhetsråd (2022b, s. 16).

⁴⁸ Förenta nationernas säkerhetsråd (2021a, s. 13).

⁴⁹ Forbes (2020, s. 85).

det som sin uppgift att rensa den muslimska världen på felaktiga tolkningar av islam. Detta är en viktig anledning till varför IS hamnade på kollisionskurs med AQ 2013.⁵⁰ IS ville etablera kalifatet omedelbart och använda extremt våld för att göra det. AQ skyggar inte för att använda våld, men skiljer sig från IS i valet av måltavlor. I propagandan framhäver AQ gärna att de attackerar militära måltavlor, inte civila som IS.⁵¹ Det är förstås inte sant, eftersom många terroristattentat som drabbat civila har begåtts i AQ:s namn. AQ vill etablera kalifatet vid rätt tidpunkt och menar att man först behöver infiltrera muslimska samhällen och övertyga människor ideologiskt.⁵²

AQ:s tillvägagångssätt har varit att etablera sig i konfliktområden och exploatera dessa för egen vinning. AQ-anknutna organisationer finns i ett stort antal länder i världen, men det centrala ledarskapet befinner sig fortsatt i Afghanistan. För närvarande bedöms deras underorganisationer lägga mer fokus på att strider i lokala och regionala konflikter runt om i världen än att planera spektakulära internationella terroristattentat.⁵³ I Afghanistan har ett av organisationens viktigaste mål precis uppnåtts i och med att USA har dragit tillbaka sina trupper. Talibanernas seger är också AQ:s seger.

AQ har svurit trohet till talibanerna, och relationen mellan organisationerna har bestått under den amerikanskledda insatsen. AQ slogs tillsammans med talibanerna mot koalitionen under kriget. AQ har även hjälpt talibanerna med att bekämpa IS-K.⁵⁴ Talibanerna består av flera falanger, och AQ står Haqqaninätverket (en av de mer extrema talibanfalangerna) särskilt nära.⁵⁵ När talibanerna presenterade sin regering i september 2021, gick flera av ministerposterna till talibaner från Haqqaninätverket, vilket kan ses som ett tecken på att AQ:s inflytande stärks.⁵⁶ I juli 2022 kom nyheten att USA hade dödat al-Qaidas ledare Ayman al-Zawahiri, i dennes bostad i ett av Kabuls mer välbeställda områden.⁵⁷ Att han ansåg det säkert att bo med sin familj i Kabul bekräftar de nära banden mellan talibanerna och al-Qaida.

USA:s huvudsakliga intresse i förhållande till Afghanistan är att förhindra att Afghanistan används för att planera terrorattacker mot amerikanskt territorium. Tillbakadragandet från Afghanistan bygger därför på att talibanerna uppfyller överenskommelsens villkor, som bland annat innebär att afghanskt territorium inte får användas av någon grupp eller individ i syfte att skada USA:s eller dess

⁵⁰ Holmquist (2015, s. 18).

⁵¹ Europol (2020, s. 20).

⁵² Giustozzi (2018, s. 11).

⁵³ Nationellt centrum för terrorhotbedömning (2021, s. 2).

⁵⁴ Mir (2021, s. 33).

⁵⁵ Joscelyn och Roggio (2021); Wright (2021); Smith (2021).

⁵⁶ Smith (2021); Joscelyn och Roggio (2021).

⁵⁷ Harrington och Thompson (2022).

allierades säkerhet. Bedömare har varierande syn på hur talibanernas relation till AQ påverkar möjligheterna att uppfylla detta. Vissa menar att relationen innebär att talibanerna har kontroll över AQ, och att maktövertagandet efter tjugo års krig motiverar dem att se till att överenskommelsen följs.⁵⁸ AQ ska till exempel ha minimerat direktkontakten med talibanerna för att inte äventyra överenskommelsen med USA.⁵⁹ Andra bedömare är mer skeptiska till att talibanerna skulle vilja begränsa AQ:s handlingsutrymme, och oroar sig för att tillbakadragandet kan leda till en ny våg av internationell terrorism.⁶⁰

Slutkommentar

Afghanistan har nu gått in i en ny tid där talibanerna har axlat ansvaret för att regera landet. Ingen stat har ännu erkänt talibanernas regering som legitim, och farhågorna kring hur utvecklingen i Afghanistan kommer se ut framöver är många. I närtid är den humanitära situationen det primära orosmomentet. FN:s utvecklingsprogram uppger att 97 procent av alla afghaner riskerar att hamna under fattigdomsgränsen under 2022 om inte landet får stöd för att lösa de humanitära och ekonomiska kriserna som pågår.⁶¹ FN bedömer att omkring 24 miljoner afghaner är i behov av humanitär hjälp och att 20 miljoner afghaner lider av akut matbrist under 2022.⁶²

FN varnar också för att den ekonomiska krisen kan skapa en grogrund för extremism.⁶³ FN har identifierat fem viktiga drivkrafter bakom våldsbejakande extremism: bristande socio-ekonomiska möjligheter; marginalisering och diskriminering; dålig samhällsstyrning, brott mot mänskliga rättigheter och bristande rättssäkerhet; långlivade och olösta konflikter; och radikalisering i fångelser.⁶⁴ Under den föregående statsbildningen förekom alla dessa faktorer i någon grad, och det är oklart hur samhället kommer att utvecklas under den nya regeringen. Talibanerna har krigat i tjugo år för att återta makten i Afghanistan, och med maktövertagandet kommer nya utmaningar. Det är osäkert om talibanerna kommer att kunna upprätthålla säkerheten i landet och skapa den fred som de själva utlovar.

En fråga som oroar Afghanistans grannländer, såväl som det globala samfundet i stort, är om talibanerna kan och vill kontrollera de extremistiska aktörerna i landet som utgör internationella hot. Under fredsförhandlingarna med USA lovade talibanerna att inte låta afghanskt territorium användas för att utföra

⁵⁸ Institute Montaigne (2021); Byman (2021); Pillar (2021).

⁵⁹ Förenta nationernas säkerhetsråd (2021a, s. 13)

⁶⁰ Katz (2021); Wright (2021); Clarke (2021); Eliás (2021).

⁶¹ UNDP (2021).

⁶² UN News (2022); Reliefweb (2022).

⁶³ Svenska dagbladet (2021).

⁶⁴ UNODC (2018).

attacker mot USA eller deras allierade. Vissa bedömare understryker att talibanerna har starka skäl till att upprätthålla löftet eftersom de vill behålla makten och få internationell legitimitet.⁶⁵ Skeptiker, som till exempel forskaren Asfandyar Mir, menar att talibanerna inte är pålitliga. Han menar att USA:s beslut att avsluta insatsen baseras på en bedömning som felaktigt förminskar terroristhotet från Afghanistan, och att det snarare kommer att växa.⁶⁶

Fram tills nyligen var kampen för att få USA och den internationella koalitionen att lämna landet en gemensam nämnare för de flesta av extremistaktörer som finns i Afghanistan. Med den viktiga målsättningen uppfylld uppstår frågan om var dessa aktörer lägger fokus härnäst, och hur talibanernas maktövertagande påverkar deras målsättningar. Om den nuvarande situationen leder till en ökad konkurrens mellan talibanerna och andra extremistaktörer på plats i Afghanistan, kan det få negativa konsekvenser på flera sätt. Talibanerna skulle till exempel kunna tvingas bli ännu mer radikala för att blidka vissa extremistaktörer, eller för att locka eller behålla anhängare. Om det uppstår väpnade konflikter, som den pågående med IS-K, är risken för att den civila befolkningen kommer drabbas hårdare av våldet.

Både IS-K och AQ ser ut att stärka sina positioner i Afghanistan. Det gör att farhågan att landet kan bli någon slags inkubator för global extremism fortsätter att vara relevant. Extremistaktörerna i Afghanistan utgör dock för närvarande främst ett hot på den afghanska arenan, och möjligen i närliggande länder. Med talibanernas hittills tvivelaktiga kapacitet att sköta landet är det en del som pekar på att Afghanistan kommer att fortsätta vara en skådeplats för konflikter. Med en allt svårare humanitär kris skapas också förutsättningar som kan tvinga in fler afghaner i våldsspiralen. Den fortsatta potentialen för instabilitet utgör alltså det största hotet i och från Afghanistan.

⁶⁵ Pillar (2021).

⁶⁶ Mir (2021).

Referenser

Eikenberry, K. W. (2013). The limits of counterinsurgency doctrine in Afghanistan: The other side of the COIN. *Foreign Affairs*. Vol. 92, No.5.

Forbes, J. T. (2020). The revival of Al Qaeda, NDU Press, *JFQ* 96, 1st Quarter 2020.

Förenta nationernas säkerhetsråd (2021a). *Letter dated 20 May 2021 from the Chair of the Security Council Committee Established pursuant to Resolution 1988 (2011) addressed to the President of the Security Council*, FN dokumentnummer S/2021/486. Publicerad den 20 maj 2021.

Förenta nationernas säkerhetsråd (2021b). *Letter dated 15 July 2021 from the Chair of the Security Council Committee pursuant to resolutions 1267 (1999), 1989 (2011) and 2253 (2015) concerning Islamic State in Iraq and the Levant (Da'esh), Al-Qaida and associated individuals, groups, undertakings and entities addressed to the President of the Security Council*, FN:s dokumentnummer S/2021/655. Publicerad den 15 juli 2021.

Förenta nationernas säkerhetsråd (2022a). *Letter dated 3 February 2022 from the Chair of the Security Council Committee pursuant to resolutions 1267 (1999), 1989 (2011) and 2253 (2015) concerning Islamic State in Iraq and the Levant (Da'esh), Al-Qaida and associated individuals, groups, undertakings and entities addressed to the President of the Security Council*, FN:s dokumentnummer S/2022/83. Publicerad den 3 februari 2022.

Förenta nationernas säkerhetsråd (2022b). *Letter dated 25 May 2022 from the Chair of the Security Council Committee established pursuant to resolution 1988 (2011) addressed to the President of the Security Council*. FN:s dokumentnummer S/2022/419. Publicerad den 25 maj 2022.

Ganesan, S. (2021). The Islamic State's (IS) Critique of the US-Taliban Deal. *Counter Terrorist Trends and Analyses*, 13(4), 25-31.

Giustozzi, A. (2018). *The Islamic State in Khorasan Afghanistan, Pakistan and the New Central Asian Jihad*. London: Hurst & Company.

Holmquist, E. (2015). *ISIS and Hezbollah – Conduits of instability*, Rapportnr. FOI-R--4058—SE. Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI.

Ibrahimi, N., och Akbarzadeh, S. (2020). Intra-jihadist conflict and cooperation: Islamic state–Khorasan Province and the Taliban in Afghanistan. *Studies in Conflict & Terrorism*, 43(12).

Jadoon, A., Sayed A., och Mines, A. (2022). The Islamic State Threat in Taliban Afghanistan: Tracing the Resurgence of Islamic State Khorasan. *CTC Sentinel*, 15(1)

Johnson, C.G. (2016). *The rise and stall of the Islamic State in Afghanistan*, USIP Special Report 395. Publicerad i november 2016. Washington DC: United States Institute for Peace (USIP)

McCants, W. (2015). *The ISIS apocalypse: the history, strategy and doomsday vision of the Islamic State*, New York: St Martins Press.

Mir, A. (2021). Twenty Years After 9/11: The Terror Threat from Afghanistan Post the Taliban Takeover, *CTC Sentinel*, 14(7).

Osman, B. (2020). *Bourgeois jihad – Why young, middle-class Afghans join the Islamic State*. Washington: United States Institute for Peace

Ranstorp, M., Ahlin, F., Hyllengren, P., och Normark, M. (2018). *Mellan salafism och salafistisk jihadism: Påverkan mot och utmaningar för det svenska samhället*. Stockholm: Försvarshögskolan.

Internetkällor

Britannica (2022). *al-Qaeda*. Hämtad från Britannicas webbplats, <https://www.britannica.com/topic/al-Qaeda>. Hämtad den 27 juli 2022.

Byman, D. (2021). *Will Afghanistan become a terrorist safe haven again?* Hämtad från Foreign Affairs webbplats, <https://www.foreignaffairs.com/articles/afghanistan/2021-08-18/afghanistan-become-terrorist-safe-haven-again-taliban> Publicerad den 18 augusti 2021. Hämtad den 12 oktober 2022.

Council on Foreign Relations (2021). *Timeline The U.S. War in Afghanistan 1999-2021*. Hämtad från CFR:s webbplats, <https://www.cfr.org/timeline/us-war-afghanistan>. Hämtad den 27 juli 2022.

Europol (2020). *Online jihadist propaganda 2019 in review*. Hämtad från Europol's webbplats, https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/report_online_jihadist_propaganda_2019_in_review.pdf. Hämtad den 27 juli 2022

Harrington, J. och Thompson J. (2022). *Zawahiri's Death and What's Next for al Qaeda*, Hämtad från CSIS webbplats, <https://www.csis.org/analysis/zawahiris-death-and-whats-next-al-qaeda>. Publicerad den 4 augusti 2022. Hämtad den 15 augusti 2022.

Human Rights Watch (2021). *Afghanistan Surge in Islamic State Attacks on Shia.* Hämtad från HRW:s webbplats, <https://www.hrw.org/news/2021/10/25/afghanistan-surge-islamic-state-attacks-shia> Publicerad den 25 oktober 2021. Hämtad den 27 juli 2022.

Institut Montaigne (2021). *Beyond the Taliban: Who is Fighting in Afghanistan? Three questions to Thomas Ruttig.* Hämtad från Institut Montaignes webbplats, <https://www.institutmontaigne.org/node/8758>. Publicerad den 9 september 2021. Hämtad den 12 oktober 2022.

Joscelyn, T. and Roggio, B. (2021). Taliban's government includes designated terrorists, ex-Guantanamo detainees. Hämtad från the Long War Journals webbplats, <https://www.longwarjournal.org/archives/2021/09/talibans-government-includes-designated-terrorists-ex-guantanamo-detainees.php>. Publicerad den 8 september 2021. Hämtad den 12 oktober 2022.

Katz, R. (2021). *The Taliban's Victory is Al Qaeda's Victory.* Hämtad från Foreign Policys webbplats, <https://foreignpolicy.com/2021/09/13/taliban-victory-afghanistan-al-qaeda-victory-911/>. Publicerad den 13 september 2021. Hämtad den 12 oktober 2022.

Landay, J. (2021). *U.N. envoy says Islamic State now appears present in all Afghan provinces.* Hämtad från Reuters webbplats, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/un-envoy-says-islamic-state-now-appears-present-all-afghan-provinces-2021-11-17/> Publicerad den 17 november 2021. Hämtad den 27 juli 2022.

Mohammadi, S. and Askary, S. (2021). *Why the Hazara people fear genocide in Afghanistan.* Hämtad från Aljazeeras webbplats, <https://www.aljazeera.com/opinions/2021/10/27/why-the-hazara-people-fear-genocide-in-afghanistan>. Publicerad den 27 oktober 2021. Hämtad den 27 juli 2022.

Muggah, R., och Rohozinski, R. (2021). *Islamic State-Khorasan's Reach Extends Far Beyond Afghanistan.* Hämtad från Foreign Policys webbplats, <https://foreignpolicy.com/2021/09/09/islamic-state-khorasan-afghanistan-pakistan-central-asia-online-extremism-terrorism/>. Publicerad den 9 september 2021. Hämtad den 27 juli 2022.

NATO, ISAF's mission in Afghanistan (2001-2014). Hämtad från NATO:s webbplats, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69366.htm Senast uppdaterad den 30 maj 2022. Hämtad den 27 juli 2021.

Nationellt centrum för terrorhotbedömning (2021). *Bedömning av terrorhotet mot Sverige 2021.* Hämtad från Säkerhetspolisens webbplats, https://www.sapo.se/download/18.310a187117da376c6601531/1637587088800/NCT_Helarsbedomning-2021.pdf. Publicerad 2021. Hämtad den 27 juli 2022.

Omeri, A. (2021). *Party Leaders: Taliban should have been at Bonn in 2001.* Hämtad från Tolo news webbsida, <https://tolonews.com/afghanistan-174605> Publicerad den 11 september 2021. Hämtad: 27 juli 2022.

Pillar, P. (2021). *Afghanistan isn't good terrorist real estate.* Hämtad från Foreign Policys webbplats, <https://foreignpolicy.com/2021/10/03/afghanistan-isnt-good-terrorist-real-estate/>. Publicerad den 3 oktober 2021. Hämtad den 27 juli 2022.

Pajhwok Afghan News (2021). *Afghanistan gains 3 spots in corruption perceptions ranking.* hämtad från Pajhwoks webbplats, <https://pajhwok.com/2021/01/28/afghanistan-gains-3-spots-in-corruption-perceptions-ranking/>. Publicerad den 28 januari 2021. Hämtad den 27 juli 2022.

Reliefweb (2021). *Afghanistan Complex Emergency Fact Sheet #7, Fiscal Year (FY) 2022.* hämtad från Reliefwebs webbplats, <https://reliefweb.int/report/afghanistan/afghanistan-complex-emergency-fact-sheet-7-fiscal-year-fy-2022-may-27-2022>. Hämtad den 27 juli 2022

RFERL (2021). *SCO Leaders Call for Increased Afghan Aid, SCO Leaders Call For Increased Afghan Aid, Unfreezing Of Assets.* Hämtad från RFERL:s webbplats, <https://www.rferl.org/a/shanghai-cooperation-organization-leaders-meet-in-dushanbe-with-afghanistan-in-focus/31464928.html>. Publicerad den 17 september 2021. Hämtad den 27 juli 2022.

Rubin, B. (2021). *The once and future defeat in Afghanistan.* Hämtad från War on the Rocks webbplats, <https://warontherocks.com/2021/11/the-once-and-future-defeat-in-afghanistan/>. Publicerad den 1 november 2021. Hämtad den 27 juli 2022.

Segoni, F. (2020). *International activity report 2020 Dasht-e Barchi: an attack on Hazara mothers,* hämtad från Medecins Sans Frontieres webbplats, <https://www.msf.org/international-activity-report-2020/dasht-e-barchi-attack-hazara-mothers>. Hämtad: 27 juli 2022.

Smith, J. (2021). *The Haqqani Network: The News Kingmakers in Kabul.* Hämtad från War on the Rocks webbplats, <https://warontherocks.com/2021/11/the-haqqani-network-afghanistans-new-power-players/>. Publicerad den 12 november 2021. Hämtad den 27 juli 2022.

Svenska dagbladet (2021). *FN: Afghanistans kris grogrund för extremism.* Hämtad från SvD:s webbplats, <https://www.svd.se/fn-afghanistans-kris-grogrund-for-extremism>. Publicerad den 18 november 2021. Hämtad den 1 februari 2022

CIA (2022), *The World Factbook Afghanistan*, Hämtad från CIA:s webbplats, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/afghanistan/> Hämtad den 27 juli 2022.

Tolo News (2020). *Daesh in Afghanistan*, Publicerad på Youtubekanalen Tolo News Documentary, <https://www.youtube.com/watch?v=vhuKjaXMbCw>. Publicerad den 10 juni 2020. Hämtad den 27 juli 2022.

UNAMA (2021). *Afghanistan protection of civilians in armed conflict midyear update: 1 january to 30 june 2021.* Hämtad från UNAMA:s webbplats, https://unama.unmissions.org/sites/default/files/unama_poc_midyear_report_2021_26_july.pdf Hämtad den 27 juli 2022.

UN News (2022). *Afghanistan: Nearly 20 million going hungry.* Hämtad från UN News webbplats, <https://news.un.org/en/story/2022/05/1117812> Publicerad den 9 maj 2022. Hämtad den 27 juli 2022.

United Nations Development Programme, UNDP (2021). *97 percent of Afghans could plunge into poverty by mid 2022, says UNDP*, Hämtad från UNDP:s webbplats, <https://www.undp.org/press-releases/97-percent-afghans-could-plunge-poverty-mid-2022-says-undp> Hämtad den 27 juli 2022.

UNODC (2018). Counter Terrorism Module 2 Key Issues: Drivers of Violent Extremism. Hämtad från UNODC:s webbplats, <https://www.unodc.org/e4j/en/terrorism/module-2/key-issues/drivers-of-violent-extremism.html>. Hämtad den 1 februari 2022

Withington, S. (2020). *Islamic State Wilayat Khorasan phoney caliphate or bona fide province?* Afghan institute for strategic studies, radicalism studies VI. Hämtad från Afghan institute for strategic studies webbplats, https://www.aiss.af/assets/aiss_publication/Islamic_State_Wilayat_Khorasan_.pdf. Hämtad den 27 juli 2022.

Wright, R. (2021). *Afghanistan, Again, Becomes a Cradle for Jihadism—and Al Qaeda.* Hämtad från The New Yorkers webbplats, <https://www.newyorker.com/news/daily-comment/afghanistan-again-becomes-a-cradle-for-jihadism-and-al-qaeda> Publicerad den 23 augusti 2021. Hämtad den 27 juli 2022.

*Zia, A. (2021). We now feel the consequences of marginalizing the Taliban. Hämtad från Aljazeeras webbplats, <https://www.aljazeera.com/opinions/2021/9/3/we-now-feel-the-consequences-of-marginalising-the-taliban>
Publicerad 3 september 2021. Hämtad: 27 juli 2022.*

*8am.af (2014). [ISI 168 goroooh-e terroristi ra alayhe Afghanistan tamvil mikonad]. Hämtad från 8am:s webbplats, <https://8am.af/terrorists-pakistan-isi-afghanistan/>.
Publicerad den 3 september 2014. Hämtad den 27 juli 2022.*

